

4) податок на доходи фізичних осіб має сплачуватися за прогресивною шкалою від 15 до 40% в залежності від обсягу доходів;

5) податок на нерухоме майно має сплачуватися за все нерухоме майно, а не лише за житлову площу;

6) визначити розмір додаткових ставок податку на прибуток підприємств (крім підприємств та фінансових установ комунальної власності), надходження за якими має спрямовуватись до бюджету розвитку місцевих бюджетів.

Ці зміни мали б обґрунтовану економічну, фінансову та моральну доцільність.

Література

1. Черевко О.В. Стратегія соціально-економічного розвитку регіонів України: Монографія. – Черкаси: Брама – Україна, 2006. – 424 с.

2. Долішній М. Ринкові механізми регіонального управління / М. Долішній, О. Мошенець / Регіональна економіка. – 2001. – №1. – С. 7–17.

3. Бюджетний кодекс України: Офіційне видання Міністерства юстиції України «Кодекс України» №12/2010 р. – К: Форум. – 2010. – 156 с.

4. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.96 р., із змінами і доповненнями. – Тандем-плюс, 2005. – Луганськ. – 45 с.

5. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.97 р. №280 /97-ВР/ Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – С. 379–429 (зі змінами і доповненнями).

6. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / За заг. ред. В.Є. Воротіна, Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2010. – 288 с.

7. Податковий кодекс України: чинне законодавство станом на 10.12.2010 р.: (відповідає офіц. текстів). – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 584 с.

О.В. ЧЕРНЮК,
к.е.н., доцент, НАУ

Виділення однорідних регіонів України за соціально-економічними характеристиками

У даній статті розглядається поділ України на макрорегіони, проведена класифікація областей країни за демографічними, соціальними та економічними характеристиками при застосуванні методів кластерного аналізу. У статті запропонована нова схема соціально-економічного районування України, зокрема для розробки моделі державної регіональної політики по вдосконаленню системи адміністративно-територіального устрою.

В этой статье рассматривается деление Украины на макрорегионы, проведена классификация областей страны по демографическим, социальным и экономическим характеристикам с применением методов кластерного анализа. В статье предложена новая схема социально-экономического зонирования Украины, в частности для разработки модели государственной региональной политики по совершенствованию системы административно-территориального деления.

In this article the division of the Ukraine into the macro-region, the classification of the regions of the country according to the demographic, social and economic characteristics with the application of methods of cluster analysis is carried out. In the article is proposed the new diagram of the social economic zoning of the Ukraine, in particular for developing the model of state regional policy for the improvement of the system of administrative-territorial division.

Постановка проблеми. Основною формою реалізації державної політики регіонального розвитку стають націо-

нальні програми вирішення комплексних проблем великих територій, а саме макрорегіоналізація (макрорайонування) країни. Макрорегіоналізація здійснюється з урахуванням особливостей історичного розвитку країни, політико-адміністративного устрою, природних умов, природно-ресурсного потенціалу, демографічної ситуації, рівня розвитку і структури господарства на її території.

Поділ території України на макрорегіони, які характеризуються соціальною і господарською своєрідністю, відмінностями у внутрішньорегіональних та міжрегіональних зв'язках, дає можливість диференційовано управляти процесами планування і прогнозування розвитку господарства. Регіоналізація сприяє раціональному розвитку кожного регіону, раціональному розміщенню продуктивних сил території, і, в кінцевому підсумку, прискореному регіональному розвитку всієї країни.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В останнє десятиріччя багато вчених (Ф.Д. Заставний, В.А. Поповкін, Б.Я. Панасюк та ін.) зробили спроби розробити варіанти схем поділу України на економічні регіони. Вони суттєво відрізняються за чисельністю, межами та назвами регіонів.

Однією з найбільш вдалих спроб соціально-економічної регіоналізації є схема, запропонована О.І. Шаблієм. Він виділяє в Україні шість соціально-економічних регіонів. Їхні ядра – найбільші міські агломерації. Проте розробники альтернативної схеми вважають, що вона має певні вади: нев-

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

далі назви окремих регіонів, недоцільність віднесення Хмельницької області до західного регіону.

Група вчених Національної академії наук (М. Долішній, М. Паламарчук, О. Паламарчук) на основі дослідження природи, населення і господарства України, вивчення спроб соціально-економічної регіоналізації інших авторів прийшли до висновку, що макрорегіонів на території України можна виділити шість: Центральний, Донецький, Західний, Придніпровський, Причорноморський, Харківський [6].

Метою статті є виділення однорідних регіонів України методом кластерного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Автори цієї схеми назву макрорегіону пов'язували з характерними особливостями географічного положення його території (Західний, Донецький, Придніпровський, Причорноморський); в інших випадках для чіткості уявлення про географічне положення макрорегіону йому давалася назва за найменуванням його центру (ядра) – найбільшого міста (Донецьк, Харків).

Деякі вчені не виключають можливість у перспективі перетворення макрорегіонів на одиниці адміністративно-територіального устрою України. Але управління розміщенням і регіональним розвитком продуктивних сил України потребує визначення ефективних шляхів формування міжрегіональної спеціалізації та товарообміну. Не зовсім чітко науково обґрунтовані ефективні напрями спеціалізації і комплексного розвитку макрорегіонів, недопрацьовані механізми управління цими процесами. Потрібні поглиблені дослідження.

Автор пропонує свою схему соціально-економічного районування України, застосувавши методи кластерного аналізу.

Кластерний аналіз призначений для формування відносно далеких одна від одної груп об'єктів, з урахуванням усіх групувальних ознак одночасно. Всі групувальні ознаки одночасно беруть участь в угрупованні, тобто вони враховуються усі відразу при віднесенні спостереження в ту чи іншу групу. При цьому, як правило, не зазначені чіткі кордони кожної групи, а також не відомо заздалегідь, скільки ж груп доцільно виділити в досліджуваній сукупності [1].

Зауважимо, що необхідність розвитку методів кластерного аналізу і їхнього використання продиктована насамперед тим, що вони допомагають побудувати науково обґрунтовані класифікації, виявити внутрішні зв'язки між одиницями сукупності, що спостерігається.

При проведенні класифікації областей України за демографічними, соціальними та економічними характеристиками в 2009 році, у кожен кластер потрапили об'єкти, що мають подібні характеристики за такими ознаками:

1. Економічними:

- ВВП на одну особу (грн.);
- індекс продукції промисловості;
- індекс ВВП в сільському господарстві;
- прямі іноземні інвестиції на одну особу (грн.);
- частка регіону на загальні капітальні витрати;
- частка надходжень у регіоні до місцевого бюджету;

– інвестиції в основний капітал на одну особу (грн.);

2. Соціальними:

- середньомісячна заробітна плата (грн.);
- навантаження на одне робоче місце;
- рівень безробіття;
- кількість міст;
- кількість районів;
- кількість пенсіонерів на 1000 проживаючих в регіоні осіб;
- кількість осіб, що є носіями ВІЛ;
- кількість осіб хворих на туберкульоз (на 100 000 осіб);
- травматизм (на 1000 працюючих);
- кількість інвалідів (на 1000 осіб);
- заборгованість по заробітній платі (млн. грн.);
- кількість правопорушень;

3. Демографічними:

- частка міського населення;
- щільність населення;
- кількість населення в регіоні (тис. осіб);
- коефіцієнт народжуваності;
- коефіцієнт смертності;
- сальдо міждержавної міграції (на 1000 осіб);
- сальдо міжрегіональної міграції (на 1000 осіб).

Аналіз вибраних показників, які характеризують загальний стан регіонів бере свій початок з характеристики згрупованих по ним регіональних сукупностей, їх внутрішнім закономірностям: ступеню однорідності і особливостям структури (таблиця 1.)

При виділенні груп регіонів по демографічним, соціальним та економічним характеристикам, виникає проблема неспівставності одиниць вимірювання і, як наслідок, неможливість обґрунтованого вираження значень різних показників в одному масштабі – величина проміжків між точками, які відображають положення об'єктів у просторі їх властивостей, починають залежати від довільно вибраного масштабу. Для того щоб знищити неоднорідність вимірювання первинних даних, проведемо стандартизацію, тобто нормуємо їх за допомогою вираження через відношення цих показників до деяких величин, яка відображають певні властивості даних показників [2].

Результати стандартизації первинних даних, яку було проведено в статистичному пакеті Statistica, за допомогою модулю Data Management/MFM.

На основі стандартизованих даних було побудовано вертикальну дендрограму класифікації областей України за (рис. 1). Ознакова множина класифікації включає ВВП на одну особу (грн.), індекс продукції промисловості, індекс ВВП в сільському господарстві, прямі іноземні інвестиції на одну особу (грн.), частка регіону на загальні капітальні витрати, частка надходжень у регіоні до місцевого бюджету, інвестиції в основний капітал на одну особу (грн.), середньомісячна заробітна плата (грн.), навантаження на одне робоче місце, рівень безробіття, кількість міст, кількість районів, кількість

Таблиця 1. Статистичні характеристики центрів розподілу показників, які характеризують регіони України в 2009 році

	Хсер	Медіана	Мода	Мінімум	Максимум	Q1	y	Vy
ВВП на одну особу (грн.)	3034,4	2774,0	Multiple	1896,0	4905,0	971,0	637013,8	798,1
індекс ВВП в сільському господарстві	60,4	59,0	69,00000	41,0	85,0	13,0	93,3	9,7
Індекс продукції промисловості	64,8	61,0	Multiple	45,0	112,0	15,0	336,6	18,3
Прямі іноземні інвестиції на одну особу (грн.)	60,8	46,0	Multiple	14,0	225,5	50,5	2358,9	48,6
частка регіону на загальні капітальні витрати	3,3	2,6	1,600000	0,9	10,1	2,9	5,9	2,4
Частка надходжень у регіоні до місцевого бюджету	52,4	52,5	58,10000	26,0	72,4	15,5	135,5	11,6
Середньомісячна заробітна плата (грн.)	270,4	258,8	Multiple	189,7	383,1	80,8	3231,8	56,8
навантаження на одне робоче місце	15,3	14,0	8,000000	3,0	33,0	12,0	62,9	7,9
рівень безробіття	11,1	11,7	Multiple	5,6	16,2	3,7	6,9	2,6
частка міського населення	59,9	58,9	Multiple	37,0	90,2	15,7	205,9	14,3
щільність населення	76,7	69,0	66,00000	38,0	180,0	40,0	1018,0	31,9
інвестиції в основний капітал на одну особу (грн.)	313,7	298,6	Multiple	142,0	554,6	164,8	13010,8	114,1
кількість населення в регіоні (тис. чол.)	1800,1	1403,7	Multiple	918,5	4774,4	793,2	817425,9	904,1
кількість міст	18,0	15,0	15,00000	9,0	51,0	7,0	112,2	10,6
кількість районів	19,6	20,0	Multiple	11,0	27,0	5,0	19,1	4,4
кількість пенсіонерів на 1000 проживаючих в регіоні осіб	302,1	303,0	322,0000	232,0	357,0	38,0	742,9	27,3
коефіцієнт народжуваності	8,4	8,0	Multiple	6,5	11,5	1,8	2,0	1,4
коефіцієнт смертності	15,8	16,1	Multiple	11,9	20,0	2,7	4,0	2,0
сальдо міждержавної міграції (на 1000 осіб)	-0,7	-0,6	-1,00000	-1,8	0,2	0,6	0,2	0,5
сальдо міжрегіональної міграції (на 1000 осіб)	-0,6	-0,6	-4,00000	-3,3	1,9	0,9	1,1	1,1
кількість осіб, що є носіями ВІЛ	282,4	125,0	Multiple	6,0	1359,0	219,0	129099,3	359,3
кількість осіб хворих на туберкульоз (на 100000 осіб)	75,8	74,3	Multiple	51,6	154,6	27,1	502,9	22,4
травматизм (на 1000 працюючих)	1,7	1,3	1,200000	0,6	7,2	0,6	2,7	1,7
кількість інвалідів (на 1000 осіб)	56,6	56,0	66,00000	42,0	80,0	13,0	70,8	8,4
заборгованість по заробітній платі (млн. грн.)	96,8	57,7	Multiple	12,4	672,3	47,1	18160,9	134,8
кількість правопорушень	16,5	11,8	Multiple	4,6	50,8	13,8	155,0	12,5

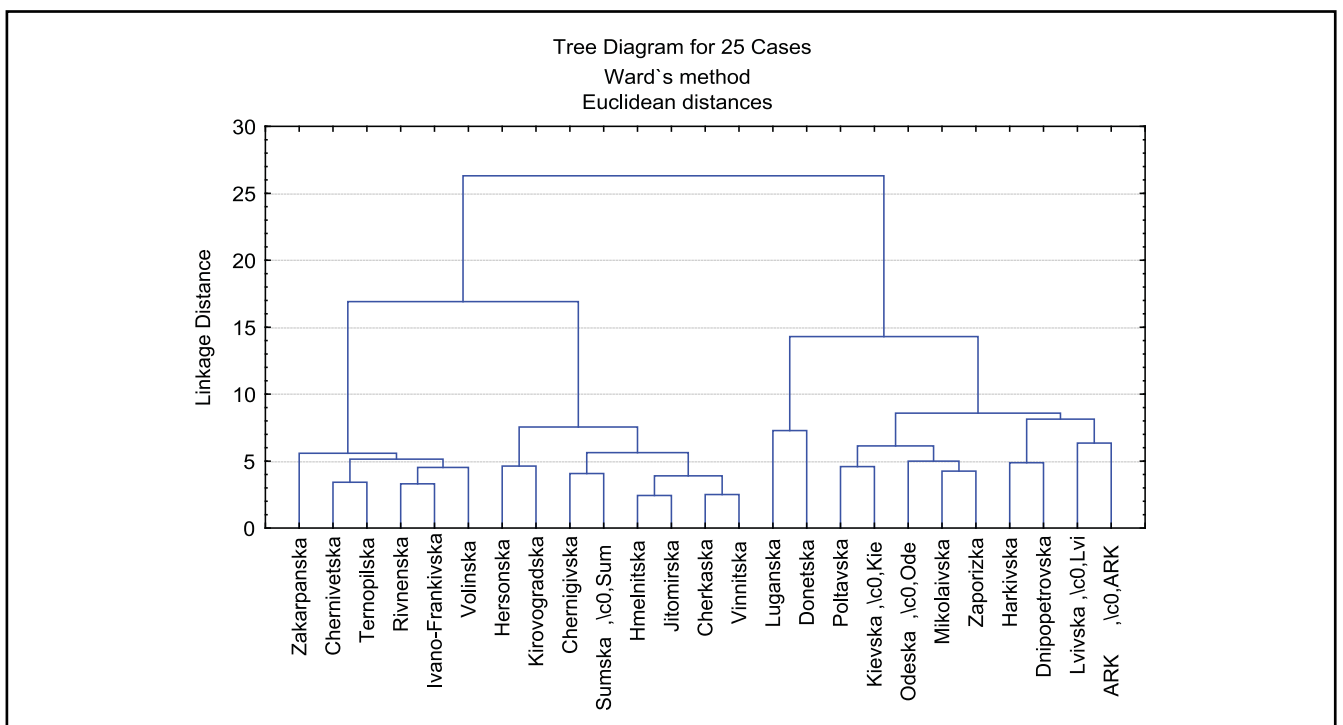

Рисунок 1. Дендродіаграма класифікації областей України за демографічними, соціальними та економічними характеристиками

пенсіонерів на 1000 проживаючих в регіоні осіб, кількість осіб, що є носіями ВІЛ, кількість осіб хворих на туберкульоз

(на 100000 осіб), травматизм (на 1000 працюючих), кількість інвалідів (на 1000 осіб), заборгованість по заробітній

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Таблиця 2. Основні характеристики у виокремлених якісно однорідних регіональних зонах в Україні в 2009 році

РЕГІОНИ	1 КЛАСТЕР	2 КЛАСТЕР	3 КЛАСТЕР	4 КЛАСТЕР	В цілому по Україні
	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька	Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	Луганська, Донецька	АРК, Дніпропетровська, Запорізька, Київська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Харківська	
ВВП на одну особу (грн.)	3218,7	2726,9	3682,5	3218,7	3034,4
індекс ВВП в сільському господарстві	58,5	56,3	58,0	58,5	60,4
індекс продукції промисловості	64,5	54,4	61,0	64,5	64,8
прямі іноземні інвестиції на одну особу (грн.)	70,5	38,3	42,1	70,5	60,8
частка регіону на загальні капітальні витрати	3,5	1,7	6,9	3,5	3,3
частка надходжень у регіоні до місцевого бюджету	49,8	48,7	53,1	49,8	52,4
середньомісячна заробітна плата (грн.)	276,8	229,0	351,6	276,8	270,4
навантаження на одне робоче місце	13,4	16,0	4,5	13,4	15,3
рівень безробіття	10,5	11,8	10,7	10,5	11,1
частка міського населення	62,4	56,5	88,2	62,4	59,9
щільність населення	67,1	53,1	137,0	67,1	76,7
інвестиції в основний капітал на одну особу (грн.)	334,9	228,0	328,0	334,9	313,7
кількість населення в регіоні (тис. чол.)	1811,1	1338,9	3640,9	1811,1	1800,1
кількість міст	16,9	13,5	44,0	16,9	18,0
кількість районів	21,6	21,1	18,0	21,6	19,6
кількість пенсіонерів на 1000 проживаючих в регіоні осіб	310,1	324,0	322,5	310,1	302,1
коефіцієнт народжуваності	7,9	8,0	6,6	7,9	8,4
коефіцієнт смертності	16,6	17,4	17,2	16,6	15,8
сальдо міждержавної міграції (на 1000 осіб)	-0,5	-0,6	-1,7	-0,5	-0,7
сальдо міжрегіональної міграції (на 1000 осіб)	-0,7	-1,5	-1,0	-0,7	-0,6
кількість осіб, що є носіями ВІЛ	301,8	152,1	822,5	301,8	282,4
кількість осіб хворих на туберкульоз (на 100000 осіб)	79,0	78,0	91,2	79,0	75,8
травматизм (на 1000 працюючих)	1,4	1,4	7,1	1,4	1,7
кількість інвалідів (на 1000 осіб)	58,9	63,1	52,0	58,9	56,6
заборгованість по заробітній платі (млн. грн.)	73,8	58,1	490,6	73,8	96,8
кількість правопорушень	17,6	10,7	38,4	17,6	16,6

Рисунок 2. Виокремлення регіональних зон в Україні

платі (млн. грн.), кількість правопорушень, частка міського населення, щільність населення, кількість населення в регіоні (тис. осіб), коефіцієнт народжуваності, коефіцієнт смертності, сальдо міждержавної міграції (на 1000 осіб), сальдо міжрегіональної міграції (на 1000 осіб).

З дендрограми видно, що в Україні існує чотири кластери.

У перший кластер ввійшли шість областей, в другий – вісім областей, в третій – дві області, а в 4-й кластер – вісім областей і Автономна Республіка Крим.

Таким чином, у результаті застосування алгоритму кластер-процедури маємо чотири регіональні кластери (табл. 2).

Також регіональна класифікація областей України представлена на рис. 2.

Висновки

Запропонована автором нова схема соціально-економічного районування України, методи дослідження, виявлення якісно однорідних адміністративних зон необхідні для реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіонів, зокрема для розробки моделі державної регіональної політики по вдосконаленню системи адміністративно-територіального устрою.

Література

1. Бараник З.П., Хмелюк А.В. Статистичне вивчення впливу структурних факторів на рівень безробіття // Матеріали 3-ї міжнародної науково-практичної конференції «Исследование и оптимизация экономических процессов «Оптимум-2001». – Харьков: ХГПУ. – 2001. – С. 41–42.
2. Горбулін В. Актуальні питання організації стратегічного планування державної політики національної безпеки України // Стратегічна панорама. – 2002. – №3. – С. 12–19.
3. Горбунов Н.М. Государственное регулирование экономики. – Хабаровск, Из-во ДВАГС, 2001. – 152 с.
4. Горячек І. Стратегічне планування як функція менеджменту // Економіка Фінанси Право. – 2000. – №2. – С. 16–20.
5. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І. та ін. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. – К.: РВПС України, 2001. – 716 с.
6. Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І. Історичні аспекти формування адміністративно-територіального устрою України: Навч. посібник. – К.: «Знання», 2001 р. – 368 с.
7. Деля Ю. Делеговані повноваження: немає підконтрольності без відповідальності // Право України, №4, 2003 р. – С. 45–46.
8. Державне регулювання економіки: Підруч. для студ. екон. спец.вузів. За ред. І.Р. Михасюка. – К.: Атіка: Ельга-Н, 2000. – 592 с.

Т.Г. БОНДАРУК,

д.е.н., доцент, Національна академія статистики, обліку та аудиту

Становлення інституту місцевих фінансів

Стаття присвячена дослідженню особливостей становлення інституту місцевих фінансів. Розкрито вплив регуляторної політики держави на становлення та розвиток інституту місцевих фінансів та місцевого самоврядування в Україні.

Статья посвящена исследованию особенностей становления института местных финансов. Раскрыто влияние регуляторной политики государства на становление и развитие института местных финансов и местного самоуправления в Украине.

Постановка проблеми. Проголошення незалежності України сприяло активізації процесу демократизації суспільства і держави, привело до пошуку такої організації публічної влади, яка б відповідала світовим і європейським вимогам і була б спрямована на забезпечення прав і свобод людини. Важливою складовою цього процесу є побудова системи місцевих фінансів в Україні.

Розвиток науки про місцеві фінанси відбувається у нерозривному зв'язку з теоретичними дослідженнями суті і природи місцевого самоврядування. Наукова розробка питань, пов'язаних із поняттям місцевого самоврядування, його природою і змістом, співвідношенням із державною владою, сприяє становленню інституту місцевого самоврядування.

Питання місцевого самоврядування вивчаються економічною та правовою наукою вже близько двохсот років. Теорія місцевого самоврядування концентрувалася навколо формування відносин територіальної громади і держави. Наука про самоврядування починається зі спроби розв'язати проблему, чи має громада окрему, відмінну від держави владу, чи вона є незалежною від держави.

Теоретичні основи сучасного поняття «місцеві фінанси» потрібно досліджувати у нерозривному зв'язку з процесом виникнення і розвитку місцевого самоврядування.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Історичні основи формування інституту місцевих фінансів та місцевого самоврядування досить детально досліджувалися у працях таких вітчизняних вчених, як О. Кириленко [1, с. 5–40], В. Кравченко [2, с. 17–44]. Проте це питання залишалося поза увагою дослідників починаючи з XXI ст. Разом із тим у сучасній літературі бракує комплексних досліджень правового регулювання місцевих фінансів і місцевого самоврядування та визначення його ролі в сучасних умовах соціально-економічного розвитку держави.

Метою статті є виявлення впливу регуляторної політики держави на становлення та розвиток інституту місцевих фінансів та місцевого самоврядування в Україні.